

Változatok prostitúcióra
KÖRÖSI ZOLTÁN: MAGYARKA

„(...) mindennek Engem kell szolgálnia, feljövőben
Vagyok, nélkülözhetetlen Lettem, a holnapi nemzedék
Nemsokára nem szar már, hanem Kemény malter, amiből
Városok épülnek.”
(Bertold Brecht)

Okkal írja a narrátor: „Az idő (...) körbefordul, mint az óramutató”. A szülők, akarva-akaratlan, ráaggatják az utódaikra az örökségbe kapott viselkedésmintákat, azaz akkor is a legmeghatározóbb tapasztalatot jelenthetik a gyerekek számára, ha a lehető legnagyobb távolságot tartják tőlük. A Ma-gyarka főbb szereplőinél a magánszférában, a nőiség megélésében szinte ugyanazok a sémák ismétlődnek: lemondás a nagy álmokról, a nagy szerelemről – és lehetőleg ennek az útnak a kijelölése az utód számára is.

A cím és a fűlszöveg kissé félrevezető iránymutató, hiszen a prostitúció tényét, azaz a végkifejletet helyezi fókuszpozícióba, így az olvasó lényegében az odavezető utat követi figyelemmel, így veszít a hangsúlyából a regény döntő hányada, amely a nők kilátásainak, és lehetőségeinek történeteire összpontosít.

A narrátor a Horthy korszaktól napjainkig vezeti egy családban három generáció, három nő történetét. Az első, Nagy-anyaé, aki nem tanulhatott, nem élhetett közösségi életet, – ahogy az ő anyja se tehetette. A második Ildié, vagyis Anya, a munkáscsaládból származó tanítónőé, aki zenész is lehetett volna – ha Nagyanya engedte. A harmadik pedig Katié.

Kifejezetten szemléletes ezért Hrapka Tibor borítóképe: a háromszög kompozícióba rendezett próbababák közül a kettő párhuzamosan olvad halványan a harmadikba, amely a középpontba állítva mindkőzül a legélénkebb színekkel kiemelten mered szemkőzt az olvasóra. Egyrészt ez jelzi, hogy egymástól alig különböznek, és egymástól el nem választhatóak ezek a női sorsok, másrészt minden szál egyikük személye köré gyűlik. A narrátor a szereplőket Katihoz fűződő viszonyuk szerint nevesíti, már akkor, amikor még a nagyanyja se született meg. Ugyanakkor nemcsak egymástól, hanem a történelmi korszakoktól is elválaszthatatlanok ezek az élettörténetek. A szerző mindig kiragad valami tipikusát, egy-egy sarkalatos témát a Horthy-korszak, a második világháború, a Kádár rendszer, a rendszerváltás éveiből – egyházi iskola, földgazdálkodás, KISZ táboroztatás – és a családtörténehez rendeli. Láthatóan a szereplők világról és benne önmagukról, egymásról alkotott elképzelésüket, véleményüket, értékrendjüket az őket körülvevő világ is közvetlenül alakítja. Azt, ahogyan a férfi és ahogyan a nő dolgáról értekeznek, ahogy nemesi származású felmenőket megítélik, ahogy egymás foglalkozását, álmait tiltják, szégyellik vagy elismerik. Ez a rétegzett személyiségkép az, amely szimpatikusan hitelessé teszi őket, minden szembetűnő hasonlóságuk ellenére.

A kronologikus cselekményvezetést bonyolítja a szerző, aki mesterien ért ahhoz, hogy elaprózza, majd felgyorsítsa az időt, emlékek, események, személyek, gondolatok közös pontjain keresztül. Előre sejtet: „(...) Nagyanya, talán ha tudta volna, mit jelent igazából a

zene Ilonka életében, és hogy miféle utakra viszik majd a lányát azok a bálók, biztosan másként beszél.” És olykor visszautal: „Nagyanya akkor már a negyvenedik évében járt, igaz, alig-alig látszott rajta az idő, most is épp olyan kislányos mozgású, karcsú baba volt, mint hajdanán, amikor olyan könnyedén szökött ki az ablakon.” Bár ezzel a módszerrel az olvasó helyett emlékezik, nem rágja szájba a korábban olvasottakat.

A szerző nem egyszeri, éles huszárvágással bekövetkező fordulatokkal dolgozik, az apró, halvány eseményekkel előkészíti, ugyanakkor el is mossa az igazán jelentőségteljes változásokat. A leírás túlnyomó többségben tárgyilagos, ezért emelkedik ki az az emlékezetes jelenet, amelyben Kati a lebévult édesanyját látogatja meg, hogy bemutassa neki a fiát: „Tíz évvel ezelőtt megkaptam az üzeneted, Anya, hogy nem akarsz látni a zabigyeremet, hát akkor most itt van, tessék, itt van előttem. Most nem tudod nem nézni, ugye?” Nem az egyetlen, de a leghatásosabb szakasz, ahol nemcsak szemrebbenés nélkül tudomásul veszi a szereplő, a narrátor, az olvasó, a megváltoztathatatlan tényeket, hanem – bár továbbra is visszafogottan – drámaivá lényegül a szöveg. Kati monológja egyszerre megrázó, kegyetlen és érthető, tökéletesen tükrözi kapcsolatuk leküzdhetetlen konfliktusait: „És kifestem a szemhéjad is, jó?, kékre, ahogyan kell. Kékre, ahogyan szoktad. Égszínkék és búzaszőke. Anya, a szempilláidat is megcsinálom és kihúzom a vonalat feketével, olyan lesz, ahogyan te szoktad megcsinálni, hiszen csakis ez a fontos, hogy olyan legyen.”

Mivel a narrátor és a szereplők hangja nem válik el élesen egymástól, ezért pontosan tudjuk, ki mit érez, gondol, sejt, hogy melyik felmenőjét idézi mindezzel, és azt is, hogy mindenki álláspontja érthető, de attól még az élet, amit élnek, érthetetlen.

Remekül érzékelteti a narrátor, hogy a tradíciók, a család, a közösség stb. együttes következménye, hogy a család nőtagjai – anélkül hogy tudnának róla – egy olyan összefüggésrendszernek a részei, amely nem tesz lehetővé számukra egyéb választást, mint azt a következő lépést, amit megtesznek.

Ez a folyamatára viszont visszafordíthatatlanul vezet oda, ahova egyáltalán nem akarnak érni. Mindebből egyenesen következnek a családban sorozatosan visszatérő problémák; az aprópénzre váltott vagy kútba dobott tehetség, a rossz házasság, és mindenekelőtt az egészséges anya-kép és anya-lány kapcsolat hiánya. Valójában a felsorakoztatott életutak ismétlődésének alapja az, hogy ezek a nőalakok mind prostituálódnak különböző módokon, különböző okoknál fogva. Többnyire ez a hurcolt, fokozatosan csak gyülemelő lelki-pszichés feszültség felszínre sosem törő teher marad.

A férfiak viszont általában színtelenül, remények és vágyak nélkül élnek, csábítják el, veszik feleségül a nőt, akit viszonzatlanul szeretnek, és akik mellett ezek után jórészt isznak és verekszenek. Végig a háttérben maradnak szürkén és laposan, csak azok a személyiségjegyek dominálnak, amelyekkel befolyásolják az árnyaltan, karakterisztikusan ábrázolt nők sorsát.

A szereplők nem eszmélnek, nem mérlegelnek, vagy értékelnek át, ezt megteszi a narrátor helyettük, ők csak közömbösen átfolyanak a jövőbe – bármilyen is legyen az –, és közhelyesen kommentálják az életüket, túl sok ember szájából túl gyakran hallott mondatokkal, szófordulatokkal. Kőrösi megkísérti a giccset, az unalomig ismétléssel a

jelentéktelenségig koptatja le a frázisokat, míg végül már romantikus atmoszférateremtő erejük sincsen.

Az ugyanúgy elcsókolt csókokkal és ugyanazokkal a szavakkal be nem tartott ígérekkel viszont rámenősen, de hatásosan nyomatékosítja az olvasóban, hogy a szereplők mindennek az előre látható ismétlődésnek nem lehetnek tudatában. Ahol tetten érhető, túl benső színtér, így a személyes remény helyébe sorozatosan egy egész családra kiható tévedés lép.

Mindezzel együtt, a Magyarokban minden jel arra utal, hogy a világ legapróbb részleteiben is ingatag, idővel csak romlik, tönkremegy, „...néha már látta maga előtt az elrohadt csöveket, a felfakadt oldalukat, és elképzelte, ahogy megbillen a ház, aztán egyre gyorsulva csúszik lefelé.”

Kati az első önálló nő, akit a család nem gátol meg sem a hivatás-, sem a társválasztásban, ezzel sugallva, hogy a korábbi folytonosság véget érhet – de nem veszik fel az orvosira, a szerelme elhagyja, fiút szül a főnökétől, és egyedülálló anyaként mindenekfelett, túlzottan is a fia boldogságának él.

Ebben a kontextusban nem azaz igazán tragikus, hogy egy szépreményű fiatal lány a negyvenes éveitől kezdve áruba bocsájtja a testét, hanem az, hogy Kati az első, aki szabad akaratából hozhat döntéseket, és ezáltal a létező összes családi és társadalmi korlát feloldódása után, a lehetséges választási lehetőségek közül számára nem marad semmi más.